

Umanjenice u govoru Imotskog

Kujundžić, Lea

Undergraduate thesis / Završni rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:186:161341>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-24**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences - FHSSRI Repository](#)

**SVEUČILIŠTE U RIJECI
FILOZOFSKI FAKULTET**

Lea Kujundžić

Umanjenice u govoru Imotskog

(ZAVRŠNI RAD)

Rijeka, 2022.

SVEUČILIŠTE U RIJECI
FILOZOFSKI FAKULTET
Odsjek za kroatistiku

Lea Kujundžić

0009085727

Umanjenice u govoru Imotskog

ZAVRŠNI RAD

Preddiplomski studij: Hrvatski jezik i književnost

Mentor: prof. dr. sc. Silvana Vranić

Rijeka, 1. rujna 2022.

IZJAVA

Kojom izjavljujem da sam završni rad naslova Umanjenice u govoru Imotskog izradio/la samostalno pod mentorstvom prof. dr. sc. Silvane Vranić.

U radu sam primjenio/la metodologiju znanstvenoistraživačkoga rada i koristio/la literaturu koja je navedena na kraju završnoga rada. Tuđe spoznaje, stavove, zaključke, teorije i zakonitosti koje sam izravno ili parafrazirajući naveo/la u diplomskom radu na uobičajen način citirao/la sam i povezo/la s korištenim bibliografskim jedinicama.

Student/studentica

Potpis

Lea Kujundžić

SADRŽAJ

MOTIVACIJA

1. UVOD (CILJ I METODOLOGIJA RADA).....	1
2. GEOGRAFSKI POLOŽAJ GRADA IMOTSKOG.....	2
2.1. Povijesna i kulturna obilježja grada Imotskog.....	2
3. ŠTOKAVSKO NARJEČJE.....	5
3.1. Klasifikacija štokavskog narječja.....	5
3.2. Zapadni dijalekt.....	6
3.3. Karta štokavskog narječja.....	7
4. DOSADAŠNJA ISTRAŽIVANJA IMOTSKOGA GOVORA.....	8
5. OSNOVNE ZNAČAJKE IMOTSKOGA GOVORA.....	10
6. TVORBA UMANJENICA U HRVATSKOM STANDARDNOM JEZIKU I U DIJALEKTOLOŠKIM ISTRAŽIVANJIMA.....	12
7. TVORBA UMANJENICA U GOVORU IMOTSKOG.....	14
7.1. Tvorba umanjenica muškoga roda.....	14
7.2. Tvorba umanjenica srednjega roda.....	17
7.3. Tvorba umanjenica ženskoga roda.....	18
8. ZAKLJUČAK.....	21
9. SAŽETAK.....	22
10. KLJUČNE RIJEČI.....	22
11. LITERATURA.....	23
12. PRILOZI.....	25

MOTIVACIJA

Imotski je grad u južnoj Hrvatskoj, nedaleko od granice s Bosnom i Hercegovinom. Nažalost, ljudi se iz Imotskog sve više iseljavaju u potrazi za poslom. Time se pojačano gubi i mogućnost opstanka govora Imočana, čije posebnosti čuva ono malo starijega stanovništva koje još stalno boravi u tom gradu.

Studentica sam studija Hrvatski jezik i književnost i smatram da mi je na neki način dužnost pridonijeti očuvanju govora Imotskog, grada u kojem sam rođena, i njegove krajine. Na ovo me je potaknulo slušanje o štokavskom narječju unutar kolegija “Uvod u dijalektologiju hrvatskoga jezika”. Slušajući o tom narječju, shvatila sam da se jako puno značajki može potvrditi u govoru moga mjesta i odlučila u ovom radu prikazati barem mali segment dosad neistražene jezične razine toga govora – tvorbu imeničkih umanjenica. Osim toga, spomenula bih kolegij “Čakavsko narječje”, koji me je također potaknuo na odabir ove teme jer je Iva Lukežić u svojem članku o govoru Imotske krajine dokazala da na zapadnom dijelu sadrži neke čakavske značajke. Motivacija mi je bila i misao da svaki govor zaslužuje posebno mjesto u opisu hrvatskih organskih idioma i da nijedan idiom ne smijemo zanemariti bez obzira na to što ima manje govornika u odnosu na ostale.

1. UVOD (cilj i metodologija rada)

Cilj je ovoga završnog rada istražiti umanjenice u govoru Imotskog. Kao korpus poslužile su mi natuknice "Rječnika imotskoga govora" I. B. Šamije i P. Ujevića i "Rječnika imotsko-bekijskoga govora" I. B. Šamije. Umanjenice sam podijelila na one muškoga, srednjega i ženskoga roda te sam uz njih pridodala tvorbeni način i značenje.

Prije same analize umanjenica prikazat ću geografski položaj Imotske krajine te njezine povijesne i kulturne značajke. Nakon kratkog uvoda o prostiranju i značajkama štokavskog narječja, izdvojit ću dosadašnja istraživanja imotskoga govora i njegove osnovne značajke.

Središnji je dio posvećen umanjenicama, njihovoj tvorbi, odnosno vrstama sufikasa te značenju umanjenica ekscerpiranih iz dvaju spomenutih rječnika.

U zaključku ću prikazati rezultate provedene analize i sažeti koji su sufiksi u umanjenica najzastupljeniji.

2. GEOGRAFSKI POLOŽAJ GRADA IMOTSKOG

Imotska se krajina prostire na 650 km². Okružuju ju Cetinska i Vrgoračka krajina, omiška Poljica, zapadna Hercegovina i jugozapadna Bosna. (Grbavac, 2017: 12-22.)

Imotska krajina pripada Splitsko-dalmatinskoj županiji. Grad Imotski se nalazi oko 60 km² zračne linije istočno od županijskog središta Splita. Krajina se proteže u Zabiokovlju u smjeru sjeverozapad-istok, od -17° (podnevnik, meridijan) istočne zemljopisne dužine i 43° 30' sjeverne zemljopisne širine, koji se sijeku u naseljima (Aržano, Svib, Dobranje, Biorine, Cista Velika, Cista Provo) na sjeveru (točnije – sjeverozapadu) Imotske krajine. Na sjeveru (sjeveroistoku) još su dva naselja: Studenci i Ričice. Jugozapadno ostaje dio sela Lovreća (Dubrava i Centar s Bošnjacima), dio sela Opanaka (Kula, Šimundići, Milinovići, Sekelezi, Bobetići i Batinići) te dio sela Grabovca (naselje zapadno od centra). Sva su ostala naselja smještena jugoistočno od navedene razdjelnice. (Šimundić, 1971: 9)

2.1. Povijesna i kulturna obilježja grada Imotskog

Osmanski osvajači su ostavljali velike tragove na području Imotskog, a dokaz je tomu i tvrđava Topana. Nakon oslobođenja od Osmanlija, na njoj je osnovana vojnička župa za duhovne potrebe mletačke vojske. Topana nije obnovljena jer se njezinom starinom i autentičnim izgledom želi sačuvati pamćenje na osmansko doba u Imotskoj krajini. Danas se u njoj održavaju kulturne manifestacije.

Za to je doba važna crkva Gospe od Anđela. Zidana je za prvog župnika fra Stjepana Vrljića, odmah nakon oslobođenja od Osmanlija. Crkva je stradavala u čestim potresima, tako da je 1967. morala biti rekonstruirana. Mlečani 1717. dolaze

na vlast i tjeraju Imoćane iz cijele stare Imote. Imotska župa nije se mogla nositi s osvajačima, pa su joj promijenjene granice. Oko Imotskog je povučena granica, od Topane u polukrug prema sjeveru i istoku. Ta crta razgraničenja nazvana je *linea mocenigo* prema generalnom mletačkom providuru Alvisu Mocenigu koji je sudjelovao u pregovorima oko razgraničenja. Predaja nalaže da je granica dosegala do mjesta dokle je top mogao dobaciti kuglu, a danas ona označava granicu s Bosnom i Hercegovinom. (Grbavac, 2017: 46-74.)

Osim toga, važno je spomenuti da je Imotski bio pod austrijskom upravom koja je pod vodstvom carskog generala Matije Rukavine okupirala Dalmaciju i 5. listopada svrgnula mletačku te postavila austrijsku zastavu. Do snažnijeg je razvoja došlo 1806. godine, kada je Napoleonova vojska zauzela Dalmaciju. Razvija se školstvo, poljodjelstvo i obrt. Počinju se graditi ceste te se osniva Obrtnička škola u Imotskom. (Grbavac, 2017: 83-89.)

Osim na zanimljiv povijesni razvoj, važno je osvrnuti se i na kulturna obilježja grada Imotskog. Ističu se tradicionalni događaji: "Muka Isusova", "Glumci u Zagvozdu", "Raosovi dani", "Cvit razgovora", "Magic Time Vinyl Festival". Većina se kulturnih programa održava ljeti, osim spomenute "Muke Isusove", koja na Cvjetnicu okuplja velik broj imotskog stanovništva te stanovnike okolnih gradova.

Od prirodnih znamenitosti posebno se ističu Crveno i Modro jezero, zaštitni znakovi Imotskog. Krajina je poznata po stećcima, koji su pod zaštitom UNESCO-a, a nalaze se na području Lovreća i Ciste Provo. Važno je spomenuti i ostale prirodne znamenitosti kao što su jezero Galipovac, Prološko blato, jezero Krenica, Knezovića jezero, Mamića jezero, Dva oka, jezero Opačac, jezero Ričice, rijeka Vrljika i Imotsko polje.

Imotski se kraj diči i dvama hrvatskim književnicima: Tinom Ujevićem i Ivanom Raosom. Oni vuku imotske korijene i s ponosom ih prikazuju u svojim djelima.

3. ŠTOKAVSKO NARJEČJE

3.1. Klasifikacija štokavskog narječja

Štokavsko narječje jedno je od triju narječja hrvatskoga jezika, a naziv je dobilo prema upitnoj zamjenici *što/šta*.

J. Lisac, autor sinteze štokavskoga narječja, pošao je od Brozovićeve podjele jedinstvenoga štokavskog narječja. Prema njegovu mišljenju današnju hrvatsku štokavštinu čine: slavonski dijalekt – novoštokavski arhaični šćakavski dijalekt, zapadni dijalekt – novoštokavski ikavski dijalekt, istočnobosanski dijalekt – novoštokavski ijekavski šćakavski dijalekt, dijelom istočnohercegovački-krajiški dijalekt – novoštokavski (i)jekavski dijalekt, a priključena je i vlahijska oaza u južnom Gradišću. (Lisac, 2003)

Iva Lukežić prikazuje tri dijalekta: slavonski dijalekt, istočnobosanski i (zapadnoštokavski) ikavski dijalekt, a zasebnim tumači spomenuti južni (i)jekavski šćakavski dijalekt. Hrvatskim štokavskim dijalektima drži i migracijski (i)jekavski krajiški i migracijski (i)jekavski perojski, a u sintezi o morfologiji hrvatskih narječja izdvaja ijekavske govore u Neretvanskoj krajini i Donjoj Hercegovini i štokavske govore u promijenjenu jezičnom okružju i dodirima (govor moliških Hrvata, štokavske ikavske govore u južnom Gradišću i govore u Gorskom kotaru). (Lukežić, 2012: 284-295, 2015: 184-199.)

Prema podjeli Sanje Vulić razlikuju se novoštokavski ikavski (Liščev zapadni), novoštokavski ijekavski dijalekt (s arhaičnim ijekavskim bokeljskim govorima), slavonski dijalekt i istočnobosanski dijalekt – ijekavsko šćakavski, a izdvaja kao zaseban i gradišćanskohrvatski štokavski dijalekt. (Vulić, 2006: 159-183.)

Prema podjeli Silvane Vranić i Sanje Zubčić u „Povijesti hrvatskoga jezika 5“, štokavsko se narječje na području Republike Hrvatske dijeli na: zapadni dijalekt, slavonski dijalekt, istočnobosanski dijalekt i novoštokavski (i)jekavski dijalekt. (Vranić – Zubčić, 2018: 541)

3.2. Zapadni dijalekt

“Zapadni dijalekt obuhvaća Dalmaciju između Neretve i Cetine, na obali do Omiša. U zaobalju se zapadni dijalekt od područja zapadno od Cetine i Krke proteže prema Lici (govori oko Gospića, oko Lovinca i sv. Roka, prema Kordunu), u Gorskom kotaru (primarno štokavski govori Liča, govor Mrkoplja s čakavskim supstratnim sustavom i govor Sungera u kojem egzistiraju čakavski i štokavski sustav). Na sjeveru se razvija do područja kajkavskog narječja u slijevu Kupe, a govora ovog dijalekta ima i u Slavoniji između Osijeka i Đakova i jugozapadno od Đakova. Na zapadnom dijelu obuhvaća govore jugoistočno od Povila prema senjskom zaleđu, na obali oko Senja koji je još uvijek čakavski, podvelebitsko područje jugoistočno od sv. Jurja i kopnene govore prema Dalmaciji do Krke. Na tom su području i govori koji još čuvaju neke, ponajprije naglasne, čakavske crte, poput Novigrada, Privlake, Bibinja i Sukošana, a neki su ranije čakavski uzmorski govori danas već s dominantnim štokavskim stanovništvom ili štokavizirani (Zadar, Šibenik, Split), a ima i štokavskih govora (Nin, Zaton, Sveti Petar Na Moru, Pirovac). Taj je dijalekt zastupljen i u nabrojenim srednjodalmatinskim otočnim govorima, a u spomenutim se jugoistočnim govorima otoka Paga preklapa s čakavskim sustavom, ponajprije u govoru Dinjiške i govoru Vlašića.” (Vranić – Zubčić, 2018: 542-543.)

U ovom dijalektu prevladava ikavski refleks jata (*lipo, cvit*), ali zabilježeni su neki i ekavski refleksi u govorima Dalmacije (*železo, koren, ovde, onde, zenica*).

Prednji nazal ξ daje e , a u nekim je primjerima poput *jačmak/jačmar* zamijenjen vokalom a . Stražnji nazal q i slogotvorno l rezultirali su vokalom u (*pqt – put*). Ovom su dijalektu svojstveni i prijevoci $a : e$ (*rast – rest*) i $o : e$ (*grob – greb*). Jedna je od njegovih posebnosti i sufixs infinitivne osnove II. vrste glagola $*ny > ni$ (*prikinit, šušnit*). (Vranić – Zubčić, 2018: 543)

3.3. Karta štokavskog narječja

Slika 1: Karta štokavskog narječja i štokavskih dijalekata u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Zagreb, 2002.

4. DOSADAŠNJA ISTRAŽIVANJA IMOTSKOGA GOVORA

Prvo sustavno istraživanje imotskih govora proveo je Mate Šimundić u svojoj knjizi *Govor Imotske krajine i Bekije*. Obradio je njihove gramatičke, pravopisne, akcentološke i stilističke osobitosti. (Šimundić, 1971)

Iva Lukežić u radu „Čakavsko u štokavskome govoru Imotske krajine“ stavlja naglasak na fonološke i morfološke čakavizme supstratne štokavizmima. Autorica smatra da su čakavske značajke zastupljene na zapadnom dijelu Imotske krajine i da su rezultat raseljavanja od 15. do 18. stoljeća. Ističe da su čakavizmi prisutni na dva načina: kao samo čakavske značajke ili kao štokavsko-čakavske značajke. (Lukežić, 2003: 6)

Josip Lisac u svom radu „Govori Dalmatinske zagore kao dio novoštokavskog ikavskog dijalekta“ obrađuje fonološke, morfološke, sintaktičke i leksičke značajke spomenutih govora te ih uspoređuje s drugim govorima novoštokavskoga ikavskog dijalekta. (Lisac, 2008: 106-107.)

Domagoj Vidović bavio se imotskim prezimenima te je dokazao da se u Imotskom i u Imotskoj krajini događaju česte promjene prezimena. Utvrđen je veći udio prezimena nadimačkog postojanja, a podjednak udio prezimena motiviranih narodnim i kršćanskim imenima upućuje na sličnost s krajevima istočno od rijeke Neretve, što dovodi u pitanje i samo podrijetlo Imočana. Osmanlije su najviše utjecali na imotska prezimena, a Talijani nešto manje. Imotska krajina u posljednjih je trideset godina izgubila polovicu svojeg stanovništva, pa tako dolazi i do gubitka određenih prezimena. (Vidović, 2016: 41-63.)

Tomislava Bošnjak Botica i Mira Menac-Mihalić u svom radu „Vokalizam i akcentuacija govora Lovreća“ na osnovi istraživanja iznose opis vokalizma u govoru Lovreća, sela na zapadnom dijelu Imotske krajine. Analizom su utvrdile da dolazi do

izražene tendencije k širenju (opće)štokavskih značajki na štetu uže dijalektnih i lokalnih štokavskih značajki. Razlog tomu su višegodišnje školovanje, utjecaj medija i selidba sve većeg broja stanovništva. (Bošnjak Botica, Menac-Mihalić, 2006: 25-40.)

Tomislava Bošnjak Botica je s Ivanom Boticom također istraživala govor Lovreća. Utvrdili su da dolazi do promjena na svim jezičnim razinama, a osobito u leksiku i frazeologiji. Smatraju da se u govoru Imotske krajine gube i zamjenjuju drugima: obilježja koja odudaraju od standarda, obilježja koja zvuče zaostalo/nepismeno, obilježja u raskoraku s okolnim govorima, obilježja bez prestiža u dalmatinskoj sredini te izrazi povezani s nestalim vidovima života, ali ne treba isključiti mogućnost da se neko obilježje prenese sa starije na mlađu generaciju. (Bošnjak Botica, Botica, 2018)

Leksičkom razinom govora Imotske krajine bavili su se Ivan Branko Šamija i Petar Ujević u *Rječniku imotskoga govora* u kojem su prikupili i obradili blizu deset tisuća riječi na području Imotske krajine. Rječnik ne sadrži cjelokupni leksik Krajine, već samo onaj koji se donekle razlikuje od hrvatskoga standardnog jezika. (Šamija, Ujević, 2001)

Umjesto dorade *Rječnika imotskoga govora* kojega je I. B. Šamija izradio zajedno s P. Ujevićem, odlučio je samostalno obraditi rječnik Imotske krajine i Bekije. On obuhvaća 12 500 natuknica, nekoliko tisuća frazema, izričaja, ganga, poslovice te je prvi obrađeni i uređeni rječnik Imotske krajine i Bekije. (Šamija, 2004)

5. OSNOVNE ZNAČAJKE IMOTSKOGA GOVORA

Osnovne su fonološke i morfološke značajke imotskoga govora ekscerpirane i sumirane iz spomenutih članaka.

Među fonološkim se značajkama kao osnovno obilježje imotskih govora, pa i govora Imotskog, izdvaja zamjena praslavenskog jata glasom *i*: *brîg*, *cvît*, *lîp*.

Česte su redukcije zanaglasnog *i*: *nèd'lja*, *kòb'la*, *kòr'to*.

U selima Cista Provo, Lovreć te u većini sela općine Zagvozd zastupljena je delabijalizacija (glas *lj* se zamjenjuje glasom *j*), npr. *ljúbav* - *júbav*, a u ostalima se *lj*, pa tako i u govoru Imotskoga, čuva neizmijenjeno.

U selima podno Biokova (Grabovac, Rastovac i Zagvozd) stanovnici ne razlikuju glas *č* od glasa *ć*, kao ni *dž* od *đ*, dok se u ostalima, uključujući i govor Imotskog, te afrikate razlikuju.

Nestabilan je status fonema *h*, npr. *krùh* - *krùv* u svim govorima.

Česte su prijevodne alternacije: *ra* : *re*, npr. *rèsti* (*Narèsla je travá*), ali i *râst*.

Javlja se rotacizam, kao u primjerima *mòžeš* u *mòreš*.

U cijeloj Imotskoj krajini zastupljen je adrijatizam, tj. *-m* na dočetu riječi prelazi u *-n*, npr. *čitam* – *čitan*, pa tako i u govoru Imotskog.

Imotski govori su šćakavski – skupovi **-stj* i **-skj* daju *-šć*, npr. *ščèta*, *guščèra*, *púšćat*.

Od morfoloških značajki valja izdvojiti kratku množinu imenica muškog roda, npr. *dàj mî tê kljúče* ('ključeve'), *ima dõbre vòle* ('volove'), tvorbu infinitiva bez

završnog *-i*, npr. pīt ('piti'), sufixs infinitivne osnove II. vrste glagola **ny > ni* (*prīkinit, šušnīt*).

6. TVORBA UMANJENICA U HRVATSKOM STANDARDNOM JEZIKU I U DIJALEKTOLOŠKIM ISTRAŽIVANJIMA

U hrvatskom standardnom jeziku razlikujemo umanjenice ili deminutive (trbuščić, ribica, sobica) i uvećanice ili augmentative (trbuščina, ribetina, sobetina). Umanjenice (deminutivi) su one imenice kojima se izriče da je što po čemu manje od onoga što znači osnovna riječ. Osnovna je riječ uvijek imenica. Ako je umanjenica motivirana imenicom koja znači osobu, uz značenje malo dodaje se značenje mlado. Umanjenicom se izriču osjećaji nježnosti i dragosti pa su umanjenice i hipokoristici. Umanjenicama se izriče i pogrđnost, pa se umanjenice koje izražavaju osjećaj prijzira i pogrđe nazivaju pejorativi. (Barić, 1997: 326)

Sufiksi kojima se u standardnom jeziku najčešće tvore deminutivi muškog roda su: *-ić*, *-čić*, *-(a)k*, *-eč(ak)*, *-ič(a)k*, za ženski rod: *-ica* i *-ćica* te za srednji rod: *-ce*, *-ance*, *-ašce* i *-ence*.

Imenice u hrvatskom jeziku nastaju sufiksalsnom, prefiksalsnom, prefiksalsno-sufiksalsnom i složeno-sufiksalsnom tvorbom. Osim toga, imenice nastaju srastanjem, tvorbom složenih kraćenica i preobrazbom. (Barić, 1997: 326) Sufiksalsna tvorba je najzastupljenija u tvorbi imenica i ključna za temu rada.

Sanja Vulić u svom radu „Dosadašnja istraživanja tvorbe riječi u hrvatskoj dijalektologiji“ spominje V. Vážnoga, koji u svojim radovima spominje tvorbu riječi u gradišćanskohrvatskim čakavskim govorima.

Upravo se je tvorbom u čakavskom narječju (i u gradišćanskohrvatskim govorima) detaljnije bavila Sanja Vulić. (Vulić, 2006: 102-104.) Njezinu metodologiju slijede i autori recentnih radova, npr. Ivane Nežić u radu *O tvorbi*

imenica u govoru Brovinja, u kojem autorica opisuje tvorbu nekih imenica labinske skupine govora.

I kajkavolozi su se bavili tvorbom riječi, primjerice Mijo Lončarić pristupa toj jezičnoj razini u svojoj raspravi *Jagnjedovački govor*. Tvorbom umanjenica bavio se s Alojzom Jembrihom u raspravi *Govor Gregurovca Veterničkoga*. Vesna Zečević u svojim radovima *Loborska kajkavština* i *Glavne značajke pisarovinskoga govora* također se osvrće na tvorbu riječi. (Vulić, 2006: 109)

Tvorbom riječi u hrvatskim štokavskim govorima zanimali su se Stjepan Ivišić i Dalibor Brozović, dok je najviše istraživanju pridonio Wieslaw Boryś. U svom radu *Collectiva w gwarach serbsko-chorwackich* posebnu je pozornost posvetio sufiksu *-ad*. W. Boryś smatra da je i sufiks *-če* novoštokavska inovacija koja označuje mlada bića i umanjenice te je "obuhvatila i neke kajkavske govore". (Vulić, 2006: 107) Bitno je spomenuti još neke istraživače koji su pridonijeli istraživanju tvorbe riječi u štokavskom narječju. Jedan od njih je Stjepan Sekereš koji u svom radu *Govor Hrvata u južnoj Baranji* ima kratko poglavlje o tvorbi riječi. Ljiljana Kolenić se osvrće na tvorbu antroponima u slavonskom dijalektu, a Mira Menac-Mihalić i Antonio Sammartino u svom tekstu *Adaptacija talijanizama u moliškohrvatskom govoru Mundimitra* ističu tri hibridne izvedenice i otvaraju pitanje tvorbe riječi. (Vulić, 2006: 107-108)

7. TVORBA UMANJENICA U GOVORU IMOTSKOG

Umanjenice se često rabe u govoru Imotskog. Kao korpus za analizu umanjenica poslužili su mi spomenuti "Rječnik imotskoga govora" i "Rječnik imotsko-bekijskoga govora".

U nastavku rada prikazat ću tvorbenu analizu umanjenica, odnosno sastav tvorenic: tvorbenu osnovu i sufiks. Podijelila sam ih s obzirom na rodove imenica kojima pripadaju. Na kraju ću prikazati u kojega je roda najveći broj umanjenica i koji je sufiks u njih najčešći unutar istraživanog korpusa.

7.1. Tvorba umanjenica muškoga roda

7.1.1. Pregled tvorbe umanjenica sufiksom *-ić*

Tvorenica	Tvorbeni način	Značenje
bàdnjić	badnj + -ić	'bačvica'
bàkīć	bak + -ić	'kamenčić koji se izbija u dječjoj igri'
bìčīć	bik + -ić	'malen pramen kose'
brčīć	brk + -ić	'brčić'
bùsīć	bus + -ić	'malen bus s cvjetovima'
grlīć	grl + -ić	'malen, sužen dio boce, ćupa i sl.'
jùnčić	junc + -ić	'junčić'
kàrić	kar + -ić	'mala kola'

kašunić	kašun + -ić	‘sandučić’
klipić	klip + -ić	‘sitan klip kukuruza’
kònjīć	konj + -ić	‘konjić’
kosirić	kosir + -ić	‘malen kosijer’
kòtlić	kotl + -ić	‘kotlić’
mòmčić	momk + -ić	‘momčić’
mùtvić	mutv + -ić	‘mlado, nisko stablo hrasta’
praščić	prasc + -ić	‘mlad, malen prasac, praščić’
píljčić	piljk + -ić	‘obao gladak kamenčić’
pùkić	puk + -ić	‘mlad, sitan puh’
svrdlić	svrdl + -ić	‘maleno svrdlo’
sřpić	sřp + -ić	‘malen sřp’
šćapić	šćap + -ić	‘malen štap’
šundarić	šundar + -ić	‘malen rupčić’
várušić	varuš + -ić	‘gradić’

Sufiks *-ić* u većini slučajeva daje deminutivo značenje i tvorba je moguća u sva tri roda. Navedeni su primjeri imenice muškoga roda.

7.1.2. Pregled tvorbe umanjena sufiksom *-čić*

Tvorenica	Tvorbeni način	Značenje
dóčić	do ¹ + -čić	‘dolčić’
kóčić	ko + -čić	‘kolčić’
vóčić	vo + -čić	‘mlad, malen vol, volić’

Izvedenice sa sufiksom *-čić* tvorene su prema ovom pravilu: genitivna osnova + *-čić*. Svim izvedenicama imenice su muškoga roda i imaju deminutivno značenje. (Babić, 2002: 302)

7.1.3. Pregled tvorbe umanjena sufiksom *-ak*

Tvorenica	Tvorbeni način	Značenje
jasénak	jasen + -ak	‘mlad jasen’
klíčak	klik + -ak	‘malen štap’
vršéljak	vršelj + -ak	‘vršić’

Sufiks *-ak* nije više plodan u tvorbenom značenju u hrvatskom standardnom jeziku. Poslije 1860. nema novih izvedenica, a mnoge od potvrđenih upotrebljavaju se rijetko ili postaju arhaizmi. (Barić, 1997: 314) U govoru Imotskog zabilježeno je nekoliko primjera koji u spomenutim rječnicima nisu označeni kao arhaizmi, ali ih kao izvorni govornik takvima percipiram.

¹ Na dočetu je unutrašnjega ili jedinoga sloga ovih imenica bio fonem /l/: *dolac, kolac, vol*. Budući da je taj fonem utrnut u ovim primjerima se pretpostavlja sufiks *-čić*.

7.2. Tvorba umanjenica srednjega roda

U govoru grada Imotskog rijetko možemo pronaći umanjenice srednjega roda. U rječnicima je svega nekoliko primjera izvedenica tvorenih sufiksima *-ance*, *-ašce*. Sve izvedenice koje se tvore ovim sufiksima srednjega su roda, a tvorene su od imeničkih osnova srednjega roda, rijetko od pridjeva.

7.2.1. Pregled tvorbe umanjenica sufiksom *-ance*

Tvorenica	Tvorbeni način	Značenje
društva ^{nce}	društvo + <i>-ance</i>	'društva ^{nce} '

7.2.2. Pregled tvorbe umanjenica sufiksom *-ašce*

Tvorenica	Tvorbeni način	Značenje
sun ^{ašce}	sun + <i>-ašce</i>	'maleno sunce'
jaja ^{ašce}	jaja + <i>-ašce</i>	'maleno jaje životinje'

7.3. Tvorba umanjenica ženskoga roda

7.3.1. Pregled tvorbe umanjenica sufiksom *-ica*

Tvorenica	Tvorbeni način	Značenje
bákica	bak + -ica	‘draga, mila baka’
brèsunica	bresun + -ica	‘proljetno sitno lišće raštike’
bròkvica	brokv + -ica	‘obao čavlić’
bùkarica	bukar + -ica	‘malena bukara’
bünjica	bunj + -ica	‘malena građevina od kamena, kružna tlocrta i tupasta krova’
cùrica	cur + -ica	‘mlađa cura, djevojčica’
čòrbica	čorb + -ica	‘malena količina juhe s komadićima mesa’
dàšćica	dask + -ica	‘sitni komadić daske’
džàkica	džak + -ica	‘dječji kaputić’
džèparica	džepar + -ica	‘mala starinska puška’
kèrica	ker + -ica	‘kujica’
mèduljica	medulj + -ica	‘medaljončić’
mlàdica	mlad + -ica	‘mlado žensko čeljade’
paškùrica	paškur + -ica	‘malen pšenični kruh’
pìpljica	piplj + -ica	‘mlada kokoš’
praćica	prać + -ica	‘remenčić’
tàkljica	taklj + -ica	‘manja palica’

vètica	vet + -ica	‘komadić’
--------	------------	-----------

Prema tumačenju Stjepana Babića sufiks *-ica*² jedan je od najplodnijih imeničkih sufikasa. Sufiks *-ica* tvori izvedenice od imeničkih, glagolskih i pridjevnih osnova. Izvedenice sa sufiksom *-ica* mogu značiti žensko biće (ako je u osnovi imenica sklonidbenoga tipa ‘jelen’ koja znači muško biće), ali mogu značiti i umanjenicu, ako je u osnovi imenica sklonidbenoga tipa ‘žena’. (Babić, 2002: 166). Izvedenice se tvore od svih rodova imenica, ali tvorba je plodna isključivo od imenica muškoga i ženskoga roda.

Ove umanjenice na sufiks *-ica* tvorene su od muškoga roda.

Tvorenica	Tvorebni način	Značenje
bàdnjica	badnj + -ica	‘bačvica u kojoj se prenosi grožđe’
ćùkica	ćuk + -ica	‘psić’
sùmuljica	sumulj + -ica	‘manji malj’

² Sufiks *-ica* čest je i u tvorbi izvedenica od osobnih imena. Sufiks *-ica* u izvedenicama od osobnih imena također označava odmilice. (Babić, 2002: 178) Najčešće se izvedenice tvore od imenica ženskog roda e-vrste, što je potvrđeno u govoru Imotskog.

Tvorenica	Tvorbeni način
Antica	Ant + -ica
Ankica	Ank + -ica
Danica	Dan + -ica
Dragica	Drag + -ica
Ljubica	Ljub + -ica
Slavica	Slav + -ica
Brankica	Brank + -ica
Verica	Ver + -ica

7.3.2. Pregled tvorbe umanjenica sufiksom *-ice*

Tvorenica	Tvorbeni način	Značenje
križnice	križn + <i>-ice</i>	‘ukriženi remenčić na uzdi’
nòžice	nož + <i>-ice</i>	‘škarice’
ščípalice	ščipal + <i>-ice</i>	‘male štipaljke za robu’

S. Babić napominje kako je sufiks *-ice* zapravo sufiks *-ica* koji dolazi u množini. (Babić, 2002: 178) U korpusu su potvrđene tri takve umanjenice.

8. ZAKLJUČAK

U radu je prikazana analiza tvorbe umanjenica u govoru grada Imotskog, provedena na temelju "Rječnika imotskoga govora" i "Rječnika imotsko-bekijskoga govora".

Analiza prikazuje sufiksalnu tvorbu imenica i koji su sufiksi najzastupljeniji kod imenica u tom govoru. Uz tvorbene načine prikazana su i značenja ispitanih umanjenica.

Istraživanje je pokazalo da je u deminutiva muškog roda u analiziranom korpusu najzastupljeniji sufiks *-ić*, dok je manje zastupljenih deminutiva tvoreno sufiksom *-čić*. Sufiks *-ak* također možemo ubrojiti u ovu skupinu, iako više nije plodan u tvorbenom značenju i njegove se izvedenice sve više upotrebljavaju kao arhaizmi.

Najveći je broj umanjenica ženskoga roda nastao sufiksom *-ica*. Sufiksom *-ica* tvorena su i ženska imena 'odmilice' koje nisu deminutivi. Nekoliko je primjera izvedenica tvorenih sufiksom *-ice* koje označavaju množinu.

Najmanji je broj primjera zabilježen za deminutive srednjega roda, koji se tvore sufiksima *-ance*, *-ašce*, a zastupljeni su u jednoj ili dvjema umanjenicama iz analiziranog korpusa.

9. SAŽETAK

U završnom su radu *Umanjenice u govoru Imotskog* prikazane geografske, povijesne, kulturne i jezične posebnosti grada Imotskog i njegove krajine. Potom se na temelju "Rječnika imotskoga govora" i "Rječnika imotsko-bekijskoga govora" analizira tvorba umanjenica muškog, ženskog i srednjeg roda, odnosno, donose se tvorbeni načini i značenja koja imaju umanjenice.

Od izdvojenih sufikasa najzastupljeniji je sufiks *-ić* u umanjenica muškoga roda te *-ica* u umanjenica ženskoga roda. Najmanji je broj imenica tvoren sufiksima *-ance*, *-ašce* u srednjem rodu.

10. KLJUČNE RIJEČI

govor grada Imotskog, štokavsko narječje, zapadni dijalekt, umanjenice, sufiksalna tvorba

11. LITERATURA

1. Babić, Stjepan. 2002. *Tvorba riječi u hrvatskome književnome jeziku*, Nakladni zavod Globus – HAZU, Zagreb.
2. Barić, Eugenija. 1997. *Tvorba riječi*, u: Barić, E. i sur., *Hrvatska gramatika*, drugo promijenjeno izdanje, Školska knjiga, Zagreb, str. 200-400.
3. Bošnjak Botica, T., I. Botica. 2018. *Jezične promjene u tijeku – primjer dvaju novoštokavskih ikavskih govora*. Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Staroslavenski institut.
4. Bošnjak Botica, T. i M. Menac-Mihalić. 2006. Vokalizam i akcentuacija govora Lovreća. *Rasprave: Časopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje*, 32 (1), 25-41. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/9290>
5. Grbavac, Jozo. 2017. *Povijest, vjera i kulturna baština u Imoti*. Zagreb: Školska knjiga, str. 12-89.
6. Lisac, Josip. 2003. *Hrvatska dijalektologija 1. Hrvatski dijalekti i govori štokavskog narječja i hrvatski govori torlačkog narječja*. Zagreb: Golden marketing - Tehnička knjiga.
7. Lisac, Josip. 2008. Govori Dalmatinske zagore kao dio novoštokavskog ikavskog dijalekta. *Croatica et Slavica Iadertina*, 4 (4.), str. 105-114.
8. Lukežić, Iva. 2003. Čakavsko u štokavskome govoru Imotske krajine, *Čakavska rič*, XXXI, 1-2, str. 5-25.
9. Lukežić, Iva. 2012. *Zajednička povijest hrvatskih narječja. 1. Fonologija*. Zagreb- Rijeka: Hrvatska sveučilišna naklada - Filozofski fakultet u Rijeci - Katedra Čakavskoga sabora Grobnišćine.
10. Lukežić, Iva. 2015. *Zajednička povijest hrvatskih narječja. 2. Morfologija*. Rijeka: Hrvatska sveučilišna naolada - Filozofski fakultet u Rijeci - Katedra Čakavskog sabora Grobnišćine.

11. Rigler, Elena. 2018. *Tvorba umanjenica u govoru Tršća*. Završni rad. Rijeka: Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet Rijeka.
12. Šamija, I. B. 2004. *Rječnik imotsko – bekijskoga govora*. Zagreb: Društvo Lovrećana.
13. Šamija, I. B., P. Ujević. 2001. *Rječnik imotskoga govora*. Zagreb: Zavičajni klub Imoćana.
14. Šimundić, Mate. 1971. *Govor Imotske krajine i Bekije*. Sarajevo: Akademija nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine
15. Vidović, Domagoj. 2016. Imotska prezimena. *Croatica et Slavica Iadertina*, 12/1 (12.), str. 41-63.
16. Vorih, Leonarda. 2016. *Tvorba umanjenica u govoru Krapine*. Diplomski rad. Rijeka: Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet Rijeka.
17. S. Vranić, S. Zubčić. 2018. „Hrvatska narječja, dijalekti i govori u 20. stoljeću“, *Povijest hrvatskog jezika 5*, Društvo za promicanje hrvatske kulture i znanosti CROATICA, Zagreb., str. 541-544.
18. Vulić, Sanja. 2006. Dosadašnja istraživanja tvorbe riječi u hrvatskoj dijalektologiji, *Čakavska rič*, br. 34, Književni krug Split, Split, str. 97-113.
19. Vulić, Sanja. 2006. Proučavanje hrvatskih štokavskih govora u XX. st. *Hrvatski jezik u XX. stoljeću*, Zagreb: Matica hrvatska, str. 159-183.

12. PRILOZI

Slika 1: Karta rasprostranjenosti štokavskog narječja